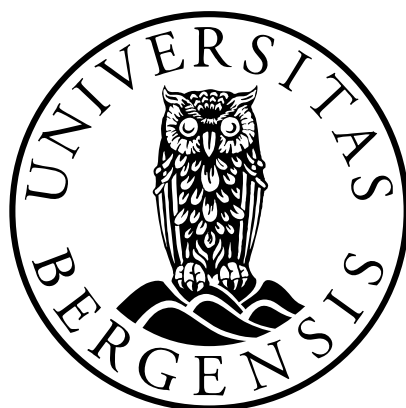

Straffutmåling for aktlause handlingar i trafikken som medfører dødsfall på nærstående

*Ein diskusjon om lovbrytaren si tilknytning til offeret
kan og bør påverke straffutmålinga etter strl. § 281*

Kandidatnummer: 53

Mengde ord:13316

JUS399 Masteroppgåve

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Dato: 10. 12. 2019

Innholdsliste:

1	Innleiing.....	4
1.1	Tema for oppgåva og aktualitet.....	4
1.2	Nærare presiseringar av oppgåva.....	5
1.3	Metodiske utfordringar ved problemstillinga.....	6
1.4	Oppgåva si vidare oppbygging.....	7
2	Reaksjonssystemet i strafferetten.....	8
2.1	Innleiing.....	8
2.2	Overordna om reaksjonssystemet.....	8
2.3	Nærare om reaksjonane i strafferetten.....	11
2.4	Moment i straffutmålinga.....	12
3	Reaksjonsval ved straffutmåling for aktlause dødsfall i trafikken.....	13
3.1	Innleiing.....	13
3.2	Utgangspunktet etter strl. § 281.....	13
3.3	Andre reaksjonar som kan vere aktuelle ved aktlause dødsfall i trafikken.....	15
3.3.1	<i>Straffereaksjonane etter strl. § 29.....</i>	<i>15</i>
3.3.2	<i>Andre strafferettslege reaksjonar etter strl. § 30.....</i>	<i>18</i>
3.3.3	<i>Oppsummering.....</i>	<i>22</i>
4	Den nærståande relasjonen si vekt ved fastsetting av reaksjonsomfanget.....	23
4.1	Innleiing.....	23
4.2	Lov og forarbeid når det gjeld å fastsette reaksjonsomfanget.....	23
4.3	Rettspraksis om relasjonen til offeret som eit formildande moment ved reaksjonsomfanget.....	25
4.3.1	<i>Innleiing.....</i>	<i>25</i>
4.3.2	<i>Offeret er barnet til lovbyrtaren.....</i>	<i>25</i>
4.3.3	<i>Offeret er eit anna familiemedlem eller kjærast av lovbyrtaren.....</i>	<i>26</i>
4.3.4	<i>Lovbyrtaren er venn av offeret.....</i>	<i>27</i>
4.3.5	<i>Oppsummering.....</i>	<i>28</i>
5	Rettspolitisk vurdering av rettsstilstanden.....	29
5.1	Innleiing.....	29
5.2	Offeret er lovbyrtaren sitt barn.....	29
5.2.1	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei ubevisst simpel aktlaus handling.....</i>	<i>29</i>

5.2.2	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei bevisst simpel aktlaus handling</i>	31
5.2.3	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei grov aktlaus handling</i>	32
5.3	Offeret er domfelte sin kjærast eller eit anna familiemedlem av lovbytare.....	33
5.3.1	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei ubevisst simpel aktlaus handling</i>	33
5.3.2	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei bevisst simpel aktlaus handling</i>	34
5.3.3	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei grov aktlaus handling</i>	35
5.4	Relasjonen til offeret består i vennskap	36
5.4.1	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei simpel aktlaus handling</i>	36
5.4.2	<i>Dødsfallet oppstår som følge av ei grov aktlaus handling</i>	38
5.5	Avsluttande merknadar	38
6	Kjelderegister	40
7	Vedlegg	45

1 Innleiing

1.1 Tema for oppgåva og aktualitet

Denne masteroppgåva skal drøfte straffutmåling og i kva grad det kan og bør bli lagt vekt på ved utmålinga av straff at gjerningspersonen har ein relasjon til offeret. Oppgåva vil drøfte om relasjonen til offeret kan og bør ha mykje å seie ved straffutmåling for gjerningspersoner som «uaktsomt forvolder en annens død» i trafikken, jf. lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven, heretter strl.) § 281.

Det vil bli gjort nærare greie for om gjeldande rett på grunn av relasjonen til offeret opnar for å gjere unntak frå normalnivået ved straffutmåling fordi dødsulukka har ein stor innverknad på lovbrytaren. Det vil og bli vurdert om all form for tilknytning til offeret har like stor betyding og om graden av skuld ved den aktlause handlinga kan påverke kva vekt relasjonen bør få ved straffutmålinga. Sentralt ved vurderinga av kva straff som bør utmålalt vil omsyna bak straffutmålingsprosessen vere sentrale.¹ Det vil i oppgåva bli vurdert særleg korleis prevensjonsomsynet, likebehandlingsprinsippet og samhøveprinsippet styrer valet av av kva reaksjon som skal til dømmast lovbrytaren og reaksjonsomfanget av reaksjonen.

Grunnen til at offeret si vekt akkurat ved straffutmålinga for aktlaust å valde eit dødsfall i trafikken krev ei djupare analyse har samanheng med at det ikkje alltid er tenleg å reagere med straff, sjølv om det er høve for det. Under arbeidet med straffelova 2005 vart det vurdert om aktløyse kravet etter strl. § 281 skulle hevast til grov aktløyse.² Hevinga av terskelen førte ikkje fram. Det var naudsynt å kunne reagere på handlingar som også hadde liten grad av skuld i situasjonar der handlinga hadde store konsekvensar og kor det er «praktisk at normen overtres uforsettlig».³ Sjølv om behovet for å skape tryggleik i trafikken står sentralt, har straff svært alvorlege konsekvensar for gjerningspersonen.⁴ Ettersom det vart vurdert om terskelen skulle hevast til grov aktløyse, illustrerer det at spørsmålet om å reagere med straff på simple aktlause handlingar kan vere problematisk. Særleg i situasjonar der dødsulukka går

¹ Sjø vidare Eskeland (2017) s. 440-443.

² Sjø vidare NOU 2002: 4 s. 355.

³ Jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 196 med vidare tilvising.

⁴ Jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 48.

hardt ut over lovbyrtaren kan det vere behov for å vurdere om det er rimeleg å påføre lovbyrtaren den påkjenning som eit straffansvar medfører, då dødsulukka kan følast som ei straff i seg sjølv. Om det ikkje kan gjerast unntak frå å utmåle straff, er det interessant å vurdere i kor stor grad retten innafor strafferamma opnar for å kunne leggje vekt på relasjonen til offeret og kva som er grunngevinga bak.

1.2 Nærare presiseringar av oppgåva

Gjennomgåande i oppgåva vil graden av aktløyse som handlinga representerer stå sentralt. Det går fram av strl. § 281 at for å kunne straffe lovbyrtaren må vedkommande ha opptredd «uaktsomt». Strl. § 23 første ledd legg til grunn at den som handlar i strid med «kravet til forsvarlig opptreden på et område» og som ut frå «sine personlige forutsetninger kan bebreides» er «uaktsom». Det er her tale om simpel aktløyse. Etter strl. § 23 andre ledd kan den aktlause handlinga karakteriserast som grov dersom handlinga er «svært klanderverdig» og det er grunnlag for «sterk bebreidelse». Det som skil simpel aktløyse frå grov aktløyse går i stor grad på kor stort avviket frå forsvarleg åtferd er og i kva grad gjerningspersonen kan klandrast.⁵ Dei hendelege uhell som har liten grad av klanderverdig opptreidd vil falle utanfor oppgåva, då dei ikkje innfrir kravet til «uaktsom» og difor ikkje er straffbare, jf. strl. § 23 første ledd. Ved simpel aktløyse vil det vidare i oppgåva bli skilja mellom handlingar der lovbyrtaren ubevisst tek ein risiko som følgje av manglande oppmerksomheit og handlingar som gjerningspersonen bevisst gjennomfører i håp om at det ska gå bra.⁶ (sjå vedlegg). Skilnaden mellom ubevisst og bevisst aktløyse vil og gjere seg gjeldande ved grov aktløyse.⁷ Dette skiljet vil likevel ikkje i like stor grad bli gått nærare inn på i oppgåva grunna den klander grov aktløyse inneberer og faren den representerer i trafikken.

Vidare vert det avgrensa til korleis relasjonsforholdet vert vektlagt ved dødsulukker som oppstår som følgje av bilkøyring, da svært mange aktlause dødsfall skjer som trafikkulukker.⁸ Det vil likevel vere sentralt å trekke parallellar til liknande dødsulukker som er valda aktlaust til sjøs, da mange av dei same omsyna bak vurderinga ved utmåling av straff vil gjer seg gjeldande. Korleis andre tilknytingsforhold til offeret vert handsama ved andre strafferettslege

⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427.

⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 426.

⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427.

⁸ Matningsdal (2017) s. 151.

problemstillingar vil falle utanfor oppgåva. Oppgåva vil fokusere på aktlause dødsfall som rammar eit offer som er ein nærstående av lovbyrtaren. Det vert her sikta til situasjonar der offeret er lovbyrtaren sitt barn, eit anna familiemedlem, kjærasten eller venn av lovbyrtaren. Det vil og vere naturleg å gå inn på praksis som knytt seg til dødsulukker som rammar andre utanforstående for å illustrere kva normalreaksjonen for aktlause dødsfall i trafikken er.

1.3 Metodiske utfordringar ved problemstillinga

Oppgåva vil leggje opp til ei rettsdogmatisk og ei rettspolitisk vurdering av gjeldande rett. Rettskjelder knytt til både Lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig straffelov (straffeloven 1902 - strl. 1902) og Straffelova frå 2005 vil vere relevante. Det vil i oppgåva ikkje bli gått nærare inn på rettspraksis frå andre instansar enn Høgsterett på grunn av den rettskjeldemessige vekt høgsterettspraksis har.

Metodiske utfordringar som oppgåva reiser knytt seg særleg til høgsterettspraksis og korleis relasjonsforholdet vert lagt vekt på. Straffutmåling er ei skjønnsprega vurdering og andre moment ved den konkrete sak kan og vere avgjerande for resultatet. Det kan vere utfordrande å fastslå kva vekt relasjonsforholdet får ved den konkrete straffutmålinga, då det ikkje er fastsatt ei konkret straff som skal utmålalt for situasjonar av aktlause dødsfall i trafikken. Det vil og vere utfordrande å trekke konklusjonar ut frå områder der spørsmålet ikkje kjem opp for Høgsterett eller det føreligg sprikande avgjersler. I desse tilfella vil omsyna bak regelen bli nærare vurdert.

Ei anna metodisk utfordring knytt seg til i kor stor grad dei forskjellige reaksjonane vert brukt. Eg har ikkje funne noko statestikk på i kva grad enkelte av reaksjonane vert nytta framfor andre reaksjonar. Eg har heller ikkje fått fritak frå teiingsplikta for å vurdere dette nærare, jf. lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven) § 33 andre ledd, jf. første ledd, jf. § 23 første ledd nr. 1.⁹ Oppgåva vil difor ikkje gå nærare inn på i kva grad enkelte reaksjonar vert nytta framfor andre.

⁹ Personleg korrespondanse: Epost til Postmottak HPM Riksadvokaten den 06.11.2019.

1.4 Oppgåva si vidare oppbygging

For å vurdere om relasjonen til offeret kan leggjast vekt på ved straffutmålinga vert det lagt opp til ei nærare drøfting ut over fire kapittel. I kapittel 2 vil reaksjonssystemet i strafferetten bli kort gjennomgått. Det vil bli gitt ein overordna introduksjon av reaksjonssystemet og reaksjonane, grunngevinga bak straff og sentrale moment ved straffutmålinga.

I kapittel 3 vert det gjennomgått kva reaksjon som i utgangspunktet skal til dømmast lovbrytaren som aktlaust er årsak til ein anna person sin død, jf. strl. § 281. Vidare blir det vurdert om det er mogleg å nytte andre strafferettslege reaksjonar på grunn av relasjonen gjerningspersonen har til offeret.

Vidare i kapittel 4 vil det nærare bli lagt opp til ei vurdering av korleis gjeldande rett opnar for å leggje vekt på relasjonen ved utmålinga av reaksjonsomfanget. Det vil bli vurdert om graden av skuld vil ha avgjerande betydning for straffutmålinga og om forskjellige tilknytingsforhold til offeret vil ha forskjellig vekt ved utmålinga.

I oppgåva sitt siste kapittel vil det bli føretatt ei rettspolitisk drøfting der det vert vurdert i lys av omsyna bak straff og straffutmåling om rettsstilstanden etter gjeldande rett er haldbar. Oppgåva vil gje uttrykk for om rettsstilstanden er balansert og tilstrekkeleg nok, eller om det er bør skje nærare endringar. Skiljet mellom dei forskjellige tilknytningane til offeret som blir trekt opp i oppgåva vil vere eit sentralt utgangspunkt for drøftinga. Også det nærare skilje mellom simple og grov aktløyse som vart presentert i kapittel 1.2 vil ha stor vekt gjennom heile teksten.

2 Reaksjonssystemet i strafferetten

2.1 Innleiing

I dette kapittelet vil det først bli gjort greie for reaksjonssystemet i strafferetten. Første ein overordna presentasjon av reaksjonssystemet og grunngjevinga bak straff (punkt 2.2). Vidare vil reaksjonane som kan nyttast i strafferetten bli nærare presentert (punkt 2.3). I det siste punktet i kapittelet vil dei forskjellige momenta som er relevante med straffutmålinga greiast ut om (punkt 2.4).

2.2 Overordna om reaksjonssystemet

Reaksjonssystemet knytt seg til systemet av reaksjonar som påtalestyresmakta og domstolane kan fastsette etter at lovbrytaren si straffeskuld er bevist.¹⁰ Legalitetsprinsippet som går fram av lov 17. mai 1814 kongerikets Noregs grunnlov (Grunnlova, Grl.) § 96 første ledd fastslår at ingen kan «dømmast utan etter lov» eller «straffast utan etter dom», prinsippet står sterkt i strafferetten. Legalitetsprinsippet går og fram av strl. § 14 der det vert fastslått at dei strafferettslege reaksjonar, jf. §§ 29 og 30 berre kan «ilegges med hjemmel i lov». Strl. § 29 omfattar reaksjonane som formelt kan reknast som straff, medan strl. § 30 omfattar reaksjonar som ikkje tek sikte på å formidle klander slik straff gjer.¹¹ Spørsmålet om kva konkrete reaksjonar som kan bli utmålt avhenger av alvoret på den straffbare handling og om gjerningspersonen kan haldast strafferettsleg ansvarleg.¹² Det følgjer av skadefølgjeprinsippet at straff berre bør bli brukt dersom andre reaksjonar og sanksjonar «åpenbart ikke vil være tilstrekkelige» og dersom «nyttevirkningene er klart større enn skadevirkningene».¹³

For å forstå kvifor det overhovud er aktuelt å reagere med straff framfor andre reaksjonar i det enkelte tilfelle, vil det kort bli gjort greie for grunngjevinga bak straff.¹⁴ Straff er definert som «et onde som staten tilføyer en lovovertræder på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at

¹⁰ Wegner (2015) s. 115.

¹¹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 645.

¹² Sjø vidare Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 245.

¹³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 88.

¹⁴ Sjø Hauge (1996) s. 15.

han skal føle det som et onde.»¹⁵ Det å utøve eit «onde» er svært alvorleg og det må difor ha ei nærare grunngjeving.¹⁶ Behovet for å reagere med straff har i lang tid vert delt ved dei absolutte og relative straffeteoriar.¹⁷

Etter dei *absolutte straffeteoriane* er føremålet å nytte straff på ei kriminell handling for å forsøke å oppfylle rettferd i samfunnet ved å gjengjelde den straffbare handlinga og uretten lovbroten har skapt.¹⁸ Ved å reagere på den kriminelle handling, vil staten forsøke å gjenreise ubalansen i samfunnet.¹⁹ På denne måten vil dei absolutte straffeteoriane ha ein tilbakeverkande funksjon. Dei *relative straffeteoriane* legg til grunn at straff kan nyttast som eit middel for å hindre liknande framtidige lovbroten og på denne måten gagne samfunnet i framtida.²⁰ Omsynet til allmennprevensjon og individualprevensjon står her sentralt.²¹ Allmennprevensjon er med på å styre åtferda til framtidige lovbrutarar ved at straffa verkar avskrekkande, moralskapande og vanedannande.²² I dette ligg det særleg at andre samfunnsborgarar skal ville avstå frå straffbare handlingar på grunn av risikoen for å bli straffa. Individualprevensjon knytt seg i større grad til verkinga straffa har for den enkelte lovbrutar.²³ Straff utmålst då særleg for å hindre at gjerningspersonen utfører nye straffbare handlingar.²⁴

Desse straffeteoriane kan møtast med innvendingar, både med tanke på om dei er tilstrekkelege haldbare eller stemmer tilstrekkeleg overeins med strafferetten.²⁵ Likevel står fortsatt prevensjonstanken sentralt som eit av føremåla bak straff også i forarbeida.²⁶ Tanken om å gjengjelde kan derimot ikkje vere eit overordna føremål bak straff, men legitimerer til

¹⁵ Andenæs (1962) s. 330 jf. Rt. 1977 s. 1207.

¹⁶ Kinander (2013) s. 155.

¹⁷ Sjø Andenæs mfl. (2016) s. 66.

¹⁸ Sjø Andenæs mfl. (2016) s. 66; Hauge (1996) s. 19.

¹⁹ Sjø Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 77.

²⁰ Andenæs mfl. (2016) s. 67.

²¹ Sjø Jacobsen (2004a) s. 14.

²² Nymo (2015) s. 294.

²³ Sjø Andenæs (1990) s. 26.

²⁴ Sjø vidare Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 78-79.

²⁵ Sjø Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 33.

²⁶ Sjø nærare Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 77.

ein viss grad kvifor straff kan nyttast for å oppretthalde sosial ro og orden i samfunnet.²⁷ At det er aktuelt å bruke straff for å oppretthalde sosial ro og orden tilseier at det er eit behov for å reagere med straff for at samfunnet skal oppfattast som trygt og for å hindre privat rettshandheving.²⁸ Prevensjon og samfunnsnytte nyttast dermed i stor grad som grunngevinga bak straff.²⁹ Desse omsyna vil vidare vere sentrale ved vurderinga av kva konkret reaksjon som skal utmålast i det enkelte tilfelle og vil særleg i kapittel 5 vere relevante ved vurderinga av kva vekt relasjonsforholdet kan få ved straffutmålinga.

Kva reaksjon som i utgangspunktet skal bli utmålt på det konkrete tilfelle er fastslått i det enkelte straffebodet. Kvart straffebod fastsett den ordinære strafferamme og varierer mellom straffereaksjonane «bot» og «fengsel», eventuelt berre ein av reaksjonane.³⁰ Nokre straffebod fastsett vidare ei minimum og ei maks grense knytt til straffelengda, jf. til dømes strl. § 275 som fastsett «fengsel fra 8 inntil 21 år» for drap. Dei fleste straffebod fastsett likevel berre den øvre strafferamme for reaksjonen, som til dømes «fengsel inntil 6 år» for kroppsskade, jf. strl. § 273.³¹ Det vil her vere tale om svært vide rammar og strafferamma er meint å illustrere det alvorret som knytt seg til det aktuelle straffbodet.

Dersom det er tenleg å reagere med andre reaksjonar enn reaksjonen den ordinære strafferamme fastsett, følgjer det nærare av den enkelte reaksjon kva vilkår som må vere innfridd for å nytte den. Og dersom det er tenleg å reagere med fleire strafferettslege reaksjonar i kombinasjon, jf. strl. § 29 første ledd og strl. § 30, følgjer det av strl. § 29 andre ledd at den samla reaksjonen må stå i eit «rimelig forhold til lovbruddet». Kva forskjellige strafferettslege reaksjonar som nærare kan kombinerast er særskilt regulert for kvar reaksjon.³² Utover dette fastsett ikkje det konkrete straffebodet nærare kva reaksjon eller reaksjonsomfang som kan utmålast i den enkel sak.³³

²⁷ Sjø nærare Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 77.

²⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 80.

²⁹ Kinander (2013) s. 156.

³⁰ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 666.

³¹ Jf. Andenæs mfl. (2016) s. 455.

³² Jf. Andenæs mfl. (2016) s. 379.

³³ Andenæs (1996a) s.113; Henum (2003) pkt. 2.

2.3 Nærare om reaksjonane i strafferetten

Reaksjonane som det kan reagerast med på ei straffbar handling og som formelt vert rekna som straff er fengsel, forvaring, samfunnsstraff, ungdomsstraff, bot og tap av rett, jf. strl. § 29 første ledd bokstav a-f. Det følgjer av forarbeida at for å nytte desse straffeformane må dei fire straffbare vilkåra vere innfridd.³⁴ Desse fire vilkåra er nærare i forarbeida presentert slik. «Handlingen må bryte loven (1), det må ikke foreligge noen straffrihetsgrunn (2), gjerningspersonen må være tilregnelig (3) og ha utvist skyld (4)». ³⁵ Dei andre strafferettslege reaksjonane etter strl. § 30 er straffeutmålingsutsetjing, straffeutmålingsfråfall, overføring til tvungent psykisk helsevern, overføring til tvungen omsorg, inndraging, påtalefråfall, overføring til konfliktråd og tap av retten til å føre motorvogn. Desse kan utmålalt som følgje av at det har skjedd eit lovbrøt og er normalt avhengige av at gjerningspersonen innfrir dei straffbare vilkåra.³⁶

Felles for reaksjonane etter strl. §§ 29 og 30 er at begge reaksjonssetta kan idømmast i ein straffesak «etter straffeprosesslovens regler». ³⁷ Det som skil reaksjonssetta frå kvarandre går på kor inngripande reaksjonen er for lovbyrtaren og kva som er føremålet med reaksjonen. ³⁸ Vi har sett at dersom reaksjonen har som føremål å påføre lovbyrtaren eit «onde» er det tale om straff. Lovbyrtaren kan da klandrast for handlinga. ³⁹ Dei andre strafferettslege reaksjonane som ikkje vert rekna som straff har i større grad eit føremål framover i tid ved å beskytte samfunnet, som til dømes ved å fastleggje særreaksjonar for utilreknelege personar. ⁴⁰ Enkelte av dei strafferettslege reaksjonane vil og vere relevante når det ikkje er tenleg å reagere med andre reaksjonar som formidlar straff. Etter straffesystemet føreligg det dermed eit vidt spekter av reaksjonar slik at det er rom for å utmåle den mest passande reaksjonen på det konkrete tilfelle. Dei forskjellige reaksjonane vil vere sentrale for den vidare drøftinga når det vil bli vurdert om nære relasjonar til offeret kan leggjast vekt på ved valet av kva reaksjon og reaksjonsomfang det skal bli reagert med.

³⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 245.

³⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 194.

³⁶ Sjø vidare Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 245.

³⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 68.

³⁸ Sjø Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 245 med vidare tilvising.

³⁹ Sjø NOU 1983: 57 s. 94.

⁴⁰ Sjø Eskeland (2017) s. 392.

2.4 Moment i straffutmålinga

Det er svært mange moment som vil vere aktuelle ved straffutmåling og kva moment som vil gjere seg gjeldande avhenger i stor grad av kva type tilfelle som føreligg.⁴¹ Det vil her bli fokusert på omsyna og momenta som særleg vil gjere seg gjeldande ved fastsetting av straff for dødsfall som oppstår som følgje av ei aktlaus handling. Til dømes vil samhøveprinsippet knytte seg både til at reaksjonen må stå i samhøve til dei forskjellige straffene som blir utmålt for andre brotsverk og at reaksjonen må stå i samhøve til alvoret brotsverket domfelte har gjennomført.⁴² For at straffutmålinga skal vere rettferdig må difor utmålinga vurderast i lys av tidligare straffutmålingspraksis både etter andre og same straffebed. I lys av dette vil likebehandlingsprinsippet stå sentralt.⁴³ Dei preventive omsyna som var sentrale ved grunngevinga bak straff vil også vere med å styre kva som er tenleg å reagere med i det enkelte tilfelle.⁴⁴

Særleg vil gjerningspersonen si skuld, faren handlinga representerer og omstende utanfor den sjølve straffbare handlinga vere sentrale moment ved fastsettinga av reaksjonsomfanget.⁴⁵ Enkelte av desse momenta er no lovfesta og det følgjer særleg av strl. §§ 77 og 78 forskjellige moment som «skal [...] tas i betraktning» ved straffutmålinga. Vidare opnar og strl. §§ 79 til 81 for å gå utanfor den konkrete strafferamme i straffebedet, dersom det er høve for det. Dei aktuelle momenta er og nærare utpensla i høgsterettspraksis. Høgsterettspraksis sine retningslinjer vil særleg stå sentralt for underordna domstolar og vil gi føringar slik at den konkrete utmålinga vert rettferdig. Dette medfører at domstolane i stor grad vil vere bunden av reaksjonsvalet og det alminnelige straffutmålingsnivået som er fastsatt for liknande sakar. Det vil vidare i oppgåva vere relevant å vurdere korleis momenta og omsyna bak utmålingsreglane gjer seg gjeldande ved spørsmålet knytt til utmåling av straff for lovbrutarar som har ein relasjon til offeret og korleis tidligare høgsterettspraksis handsamar spørsmålet.

⁴¹ Sjø Eskeland (2017) s. 439.

⁴² Gröning, Husabø og Jacobsen (2016) s. 689.

⁴³ Eskeland (2017) s. 443.

⁴⁴ Jf. Eskeland (2017) s. 440.

⁴⁵ Sjø Andenæs (1997) s. 415-425.

3 Reaksjonsval ved straffutmåling for aktlause dødsfall i trafikken

3.1 Innleiing

I dette kapitlet vil det bli gjort nærare greie for kva reaksjonar som kan vere aktuelle å nytte overfor lovbrutarar som aktlaust har valda eit dødsfall i trafikken etter strl. § 281. Det vil først bli tatt stilling til kva reaksjon som i utgangspunktet vert utmålt for aktlaust dødsfall i trafikken (punkt 3.2). Vidare vert det vurdert om det er grunnlag for å nytte andre strafferettslege reaksjonar på grunn av relasjonen til offeret (punkt 3.3). Dei forskjellige reaksjonane som generelt vart presentert i kapittel 2 vil nærare bli vurdert. For å bedømme kva reaksjonar som kan vere aktuelle vil omsynet til samhøve mellom konsekvensen brotsverket medfører og straffa stå sentralt.

3.2 Utgangspunktet etter strl. § 281

Det følgjer av strl. § 281 at den som «uaktsomt forvolder en annens død» vert straffa med «fengsel inntil 6 år». Lovteksten fastslår den øvre ordinære strafferamma for lovbrøtet. Etersom straffebodet opnar for fengselsstraff følgjer det av strl. § 31 andre ledd at minstestramma ikkje kan setjast lågare enn 14 dagar fengsel. Ut over det gir verken lova eller straffebodet nærare haldepunkter for straffutmålinga i det enkelte tilfelle.

Forarbeida til straffebodet gir heller ingen nærare indikasjonar på korleis straffutmålinga skal gjennomførast.⁴⁶ Som vist i kapittel 2 er straffutmåling ei skjønnsprega og konkret vurdering som i stor grad er overlat til dommaren i den konkrete sak.⁴⁷ Rettspraksis gir likevel nærare haldepunkt for reaksjonsvalet og det konkrete straffenivået som det skal reagerast med overfor gjerningspersonen som aktlaust har vert årsak til ein person sitt dødsfall i trafikken.

I situasjonar der den aktlause handlinga er prega av simpel aktløyse legg straffenivået seg mellom 30 til 60 dagar fengsel utan vilkår. I til dømes Rt. 2007 s. 1774, som gjaldt ei aktlaus dødsulukke til sjøs, vart straffa satt til 30 dagar. Domfelte kolliderte med båten til kameraten

⁴⁶ Sjø Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 433.

⁴⁷ Sjø Andenæs mfl. (2016) s. 456.

og kameraten omkom som følgje av kollisjonen. Dei same omsyna bak straffutmålinga vil i stor grad gjere seg gjeldande også ved aktlause dødsfall i trafikken ettersom det er tale om dødsfall forårsaka ved transportfartøy. Dommen er difor også sentral i oppgåva. Også i Rt. 2002 s. 1556 og Rt. 2012 s. 1453, som begge gjaldt føring av trailer vart straffa satt til 60 dagar fengselsstraff utan vilkår. Domstolen la vekt på at den domfelte i begge sakar hadde handla med stor grad av merksam for å unngå ei ulukke ved føringa av traileren, men det var likevel ikkje tilstrekkeleg. Straffa vart i begge avgjersler satt til 60 dagar. Rettspraksis illustrerer vidare at straffelengda skjerpast jo meir alvorleg og klanderverdig den konkrete handlinga som medfører dødsfallet er. I HR-2018-1658-A vart straffa satt til 120 dagar fengsel, der 90 dagar vart gjort på vilkår. Domfelte køyrde 20-25 km/t over fartsgrensa og tok ei uforsvarleg forbikøyring som medførte ein dødeleg kollisjon. Mopeden som var framfor bilen skulle ta av ved ei avkjørsle til venstre og omkom som følgje av forbikøyringa.

I HR-2018-389-A var det tale om grov aktløyse då domfelte ikkje sjekka ryggpegla før han rygga med lastebilen i nærleiken av ein barneskule. Domfelte køyrde som følgje av dette over eit barn som omkom. Straffa blei satt til 8 månadar, der 3 månader vart satt til straff på vilkår. I Rt. 2014 s. 129 fastslo retten straff på 1 år og 9 månadar, da domfelte køyrde minst 90 km/t i ei 50-sone og kolliderte med møtande bil. Vidare fekk domfelte 2 år i Rt. 2000 s. 1597 som følgje av kollisjon med møtande bil. Det vart ved utmålinga også lagt vekt på domfelte sin kjøreåtfærd før ulukka, då han over ein lengre tidsperiode køyrde svært uforsvarleg og fleire gongar var nær ved å kollidere. Det var også i Rt. 2009 s. 1048 tale om ei høg fengselsstraffa. Eine domfelte fekk straff på 2 år og den andre domfelte fekk 2 år og 1 månad. Den uforsvarlege promillekøyringa vart her vektlagt framfor det faktum at det var uklart kven som køyrde.

Rettspraksis gir haldepunkt for at aktlaust å valde eit dødsfall i trafikken er eit så alvorleg lovbrøt at reaksjonen som utmål原因 hovudsakleg er fengsel utan vilkår.⁴⁸ Vidare illustrerer rettspraksis at straffelengda som vert utmålt må formidle graden av klander den straffbare handlinga representerer. Reaksjonslengda varierer mellom 30 dagar og 2 år fengsel.⁴⁹

⁴⁸ Sjø vidare Matningsdal (2017) s. 161.

⁴⁹ Sjø også Andenæs (1996b) s. 301.

Det følgjer likevel av forarbeida at det vil kunne vere uheldig å utmåle straff etter strl. § 281 i enkelte tilfelle og at det difor kan vere behov for å vurdere om reaksjonar som formidlar klander og straff overhovud skal nyttast.⁵⁰ Det vert her sikta til situasjonar der dei preventive verkingane bak straff ikkje gjer seg gjeldande og straffansvar etter strl. § 281 vil ramme gjerningspersonen hardt.⁵¹ Eit slikt tilfelle vil kunne vere der «gjerningspersonen ved et øyeblikks uoppmerksomhet har rygget over og drept sitt barn».⁵² I slike tilfelle vil det kunne vere aktuelt å nytte andre strafferettslege reaksjonar som påtalefråfall eller straffeutmålingsfråfallsregelen, jf. lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesakar (straffeprosesslova, strpl.) § 69 og strl. § 61. Grunnen til at lovgivar opnar for å fråfall straff har samanheng med at den aktlause handlinga har så liten grad av klander at omsyna bak straff ikkje vil gjere seg gjeldande.

3.3 Andre reaksjonar som kan vere aktuelle ved aktlause dødsfall i trafikken

3.3.1 Straffereaksjonane etter strl. § 29

Kva andre reaksjonar som kan vere aktuelle å reagere med overfor lovbrøyaren vil variere ut i frå kva føremål reaksjonane har og i kva grad reaksjonane vil stå i samhøve til den straffbare handlinga.⁵³ Fengsel utan vilkår var som vi såg i kapittel 2.3 ein del av straffeformane som formelt vert rekna som straff, også fengsel på vilkår er ein sentral reaksjon under ei fengselsstraff. Resterande straffeformar er forvaring, samfunnsstraff, ungdomsstraff, bot og tap av rettar, jf. strl. § 29. Det varierer i kva grad desse er aktuelle å nytte på aktlause dødsfall etter strl. § 281. Det vil først bli gått gjennom reaksjonane som ikkje er relevante å nytte overfor gjerningspersonen som aktlaust valdar eit dødsfall i trafikken, på grunn av at reaksjonane ikkje vil stå i samhøve til konsekvensane den straffbare handlinga medfører.

Bot vil normalt ikkje vere ein aktuell reaksjon for aktlause handlingar som medfører eit dødsfall uavhengig av relasjonen mellom offeret og gjerningspersonen. Bot er i litteraturen

⁵⁰ Sjø Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 433.

⁵¹ Sjø Innst. O. nr. 72 (2004-2005) pkt. 8.2.

⁵² Sjø Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 433 med vidare tilvising.

⁵³ Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 605 flg.

slått fast til å vere aktuelt ved særleg mindre alvorlege lovbrøt.⁵⁴ Det å utmåle ein bot som følgje av å valde eit dødsfall vil difor ikkje stå i samehøve med graden av alvorlet konsekvensen av handlinga representerer.

Straffeforma *forvaring* vil ikkje vere relevant i situasjonar der gjerningspersonen aktlaust har vore årsak til eit dødsfall i trafikken. Ved aktlause handlingar som medfører eit dødsfall vil fengselsstraff eller andre reaksjonar vere «tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet», jf. strl. § 40 første ledd. Det er heller ikkje normalt tale om fare for at domfelte vil gjennomføre eit nytt alvorleg lovbrøt eller at det tidligare har vert forsøkt utøvd liknande lovbrøt, da det er tale om aktlause handlingar, jf. § 40 andre og tredje ledd.

Når det gjeld *ungdomsstraff* etter strl. § 52a retter reaksjonen seg i større grad i retning av å vere ein reaksjon som skal bidra til at unge lovbrøytarar heldt seg unna kriminalitet.⁵⁵ Reaksjonen rettar seg mot lovbrøytarar som har «begått gjentatt» kriminalitet og aktlause dødsfall vil såleis falle utanfor, jf. strl. § 52a bokstav b.

Vidare vil det bli greia nærare ut om kva reaksjonar etter strl. § 29 som kan vere aktuelle å nytte overfor lovbrøytarar som aktlaust har valda eit dødsfall i trafikken, jf. strl. § 281.

Tap av rettar er ein sentral reaksjon for straffbare handlingar som viser at vedkommande er «uskikket til eller kan misbruke en stilling, virksomhet eller aktivitet», jf. strl. § 56. Gjerningspersonen vil bli fråteken stillinga han eller ho har på tidspunktet for den straffbare handlinga.⁵⁶ Reaksjonen har dermed eit føremål for å sikre at ikkje liknande handlingar vil kunne oppstå i framtida. Ved aktlaust å valde eit dødsfall i trafikken kan dette vere ein aktuell reaksjon dersom lovbrøytaren til dømes arbeidar som yrkessjåfør. Dersom lovbrøytaren ikkje har eit arbeid som knytt seg til bilkøyning vil føremålet bak reaksjonen ikkje gjere seg gjeldande.

Samfunnsstraff er ein reaksjon som inneber at lovbrøytaren ikkje vert sett i fengsel, men som i staden skal gjennomføre «samfunnsnyttig tjeneste», «program» eller «andre tiltak som er

⁵⁴ Jf. Mæland (2012) s. 303; Grøning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 637.

⁵⁵ Sjø Wegner (2015) s. 143.

⁵⁶ Berg (1999) s. 16.

egnet til å motvirke ny kriminalitet», jf. lov 18. 05. 2001 nr. 21 (lov om gjennomføring av straff, straffegjennomføringsloven, strgfvl.) § 53 første ledd. Samfunnsstraff kan i mange tilfelle vere eit godt alternativ til tradisjonell fengsling.⁵⁷ Det følgjer av strl. § 48 bokstav a og b at det kan bli reagert med samfunnsstraff når det elles ikkje ville blitt «idømt strengere straff enn fengsel i 1 år» og «hensynet til straffens formål» ikkje talar mot ein reaksjon i fridom. Som rettspraksis overfor illustrerte var det ved særleg simple aktlause handlingar tale om å reagere med fengselsstraff under 1 år. Det opnar for at samfunnsstraff kan vere ein aktuell reaksjon overfor lovbrytaren. Det følgjer likevel av rettspraksis at omsyna bak straff ikkje opnar for å nytte samfunnsstraff ovanfor aktlause dødsfall i trafikken, jf. Rt. 2005 s. 586 og Rt. 2007 s. 1774.⁵⁸ Det vert heller ikkje opna for å reagere med samfunnsstraff i situasjonar der ein nærstående av gjerningspersonen var offeret, det vart lagt vekt på at «særleg tungtveiende allmennpreventive hensyn» tilsa fengselsstraff, jf. Rt. 2010 s. 1317. Rettspraksis stenger dermed for at samfunnsstraff kan vere eit alternativ som kan nyttast i staden for fengsel, i tilfelle av aktlause dødsfall i trafikken. Bakgrunnen for dette er at «hensynet til straffens formål» talar mot å reagere med ein reaksjon i fridom, jf. strl. § 48 bokstav b.

Som vist i kapittel 3.2 var fengsel utan vilkår reaksjonen som i utgangspunktet skulle nyttast overfor lovbrytaren. Det følgjer likevel av strl. § 34 første ledd ein moglegheit for retten til å bestemme at fullbyrdinga av fengselsstraffa «helt eller delvis utsettes» i ei prøvetid. I Rt. 1991 s. 829 (Inr. 89) som gjaldt uforsvarleg bilkøyring med høg fart som resulterte i utforkøyring der to av domfelte sine søner omkom gav Høgsterett dom på vilkår. Retten la vekt på at domfelte hadde eineomsorg for ein tredje son og at domfelte vil måtte leve resten av livet i medvit av at han var årsak til at to av sønene døde. Dommen opnar for å leggje vekt på den nære relasjonen og at det difor ikkje var tenleg å reagere med fengsel utan vilkår, jf. strl. 1902 §§ 52 til 54. I andre dommar har relasjonen mellom offeret og gjerningspersonen ikkje vert tilstrekkeleg til å fråvike utgangspunktet om fengsel, jf. til dømes Rt. 1992 s. 175, Rt. 1977 s. 250 og HR-1991-1774-S. Den nære relasjonen til offeret vart ikkje lagt vekt på i dei to siste avgjerslene til tross for at det var dei domfelte sine brør som omkom.

⁵⁷ Halvorsen jr. (2003) s.170.

⁵⁸ Sjå også Matingsdal (2017) s. 161.

3.3.2 Andre strafferettslege reaksjonar etter strl. § 30

Dei andre strafferettslege reaksjonane som vart presentert i kapittel 2.3 var straffeutmålingsutsetjing, straffeutmålingsfråfall, overføring til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg, inndraging, påtalefråfall, overføring til konfliktråd og tap av retten til å føre motorvogn, jf. strl. § 30. Først vil reaksjonane som ikkje vert påverka av om offeret er ein nærstående bli gjennomgått.

Overføring til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg er særreaksjonar som er aktuelle å nytte ovanfor lovbrytarar som vert fri for straffansvar, jf. strl. § 20. Det vil ikkje påverke valet av reaksjonane om offeret for den straffbare handlinga er ein nærstående av lovbrytaren, ettersom reaksjonane vert gitt for å «verne andres liv, helse eller frihet», jf. strl. §§ 62 første ledd, første punktum og 63 første ledd.

Vidare vil ikkje *inndraging* jf. kapittel 13 i straffelova vere ein reaksjon som vil stå i samhøve med alvoret eit dødsfall i trafikken representerer. Føremålet bak inndraging er å hindre at domfelte tener på brotsverket.⁵⁹ Det eksisterer ikkje eit utbytte som følgje av aktlause handlingar som medfører eit dødsfall i trafikken og føremålet bak reaksjonen gjer seg ikkje gjeldande. Når det gjeld *overføring til konfliktråd* vil heller ikkje føremålet bak regelen opne for å nytte reaksjonen ved aktlause handlingar som medfører eit dødsfall på grunn av ein nærstående relasjon. Lovbrotet vil ikkje «egne[...] seg for slik behandling» ettersom fornærmande ikkje lever, jf. strpl. § 71a første ledd.⁶⁰

Strafferettsreaksjonen om å *utsetje straffutmåling* etter strl. § 60 inneber at sjølv om domfelte er skyldig, vert det «utsett[...] å utmåle straff» i ei prøvetid. Det å utsetje straff i situasjonar der domfelte aktlaust valdar ein anna person sin død, vil medføre at straffeskulda vert betre konstatert ettersom det vert gjort ein domstolsbehandling av saka.⁶¹ Det vil likevel ikkje vere sentralt å utsetje straffutmåling for aktlause handlingar som medfører dødsfall i trafikken ettersom det ikkje er same behov for å vurdere om lovbrytaren endrar åtferd. Dette støttast

⁵⁹ Sjø Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 651 med vidare tilvising.

⁶⁰ Sjø Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 648.

⁶¹ Jf. Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 650.

også opp av at det i teorien er tatt til ordet for at reaksjonen er meir aktuell ved mindre alvorlege lovbrøt og er særleg relevant overfor unge lovbrøytarar.⁶²

Tap av førarkort vil derimot kunne vere ein reaksjon som kan vere aktuell å nytte ved dødsfall framkalla i trafikken. Reaksjonen vil likevel ikkje åleine vere tilstrekkeleg for å konstatere alvorlet den straffbare handlinga medførte. I innstillinga frå samferdselkomiteen om vegtrafikklova vart det slått fast at tap av førarretten vil vere ein sentral reaksjon i situasjonar der føraren «anses usikkert» til å føre motorvogn.⁶³ Reaksjonen rettar seg mot «hensynet til trafikksikkerheten» og dermed for å hindre framtidige farar, jf. lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven, vtrl) § 33 nr. 1. Det å nytte tap av førarkort som einaste reaksjon overfor dødsfallet vil dermed ikkje vere tilstrekkeleg. Det kan likevel vere gode grunnar for at tap av førarkort kan vere ein tilleggsreaksjon som vert idømt ved aktlause dødsfall i trafikken, jf. strl. § 29 andre ledd, jf. strl. § 30 bokstav h, jf. vtrl. § 33 nr. 1. Rettspraksis illustrerer og at dette er tilfelle, jf. HR-2018-1050-U og Rt. 2012 s. 1453.

Vidare vil det bli gjennomgått kva andre strafferettslege reaksjonar etter strl. § 30 som kan vere aktuelle å nytte ved straffutmåling overfor lovbrøytarar som «uaktsomt forvolder en annens død» og som har relasjon til offeret, jf. strl. § 281. *Straffeutmålingsfråfallsregelen* etter strl. § 61 vil i stor grad vere aktuell å nytte overfor aktlause handlingar dersom det vil vere urimeleg å utmåle straff.⁶⁴ Det følgjer av strl. § 61 at sjølv om gjerningspersonen kan haldast strafferettsleg ansvarleg kan retten når «helt særlege grunner» tilseier det, fråfalle å utmåle straff. *Straffeutmålingsfråfallregelen* blei oppretta på bakgrunn av at det i unntakstilfelle kunne vere urimeleg å reagere med straff sjølv om dei straffbare vilkåra var innfridd.⁶⁵ Kva som nærare ligg i vilkåra for å kunne nytte seg av unntaksregelen vil bli utpensla i lys av betraktningar frå forarbeida.

Etter strl. § 61 første ledd «kan» retten fråfalle å utmåle straff når «helt særlege grunner» tilseier det. Ved vurderinga av om det føreligg «helt særlege grunner» skal det vurderast om utmåling av straff er ei «urimelig tilleggsbelastning» for lovbrøytar og om «hensynet til

⁶² Andenæs (2016) s. 481. Sjå også Innstilling fra strafferådet, endringer i det strafferettslige reaksjonssystemet overfor unge lovbrøytare (1963) s. 70.

⁶³ Jf. Innst. O. nr. 15 (1964-1965) s. 17.

⁶⁴ Jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 433.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 109.

straffens formål og virkninger for øvrig» ikkje tilseier at det må utmålast ein reaksjon, jf. strl. § 61 andre ledd. Sjølv om dette ikkje er ei uttømmende opprekning av kva som kan leggjast vekt på er det tatt til ordet for at vilkåra må vere innfridd for at unntaksregelen skal kunne nyttast og at regelen må betraktast som ein skal-regel når dei nemnte vilkår er innfridd.⁶⁶

Ordlyden av «særlige grunner» tilseier at det må vere sterke haldepunkter frå å fråvike å utmåle straff og at det er ein høg terskel for å nytte unntaksregelen. Dette har ein samanheng med at utgangspunktet i strafferetten er at skyldige gjerningsmenn skal dømmast. For at det skal bli lagt vekt på om straffutmåling vil medføre ei «urimelig tilleggsbelastning» tilseier ordlyden at den straffbare handlinga allereie i seg sjølv utan etterfølgjande straffereaksjon medfører ei stor *belastning* for gjerningspersonen.⁶⁷ Det er i innstillinga frå justiskomiteen frå 2004-2005 tatt til ordet for at regelen tek sikte på å omfatte aktlause lovbrøt som har ramma gjerningspersonen svært hardt.⁶⁸ Forarbeida presiserer at det vil kunne vere ekstra belastande å bli idømt straff for å vere årsak til ein «nærståendes død» og bruker barn som eit døme.⁶⁹ Det følgjer også av Justiskomiteen si innstilling i 2009 at regelen er sentral i situasjonar der gjerningspersonen aktlaust har vert årsak til eit dødsfall som har ramma dei «nærmeste», eit «nært familiemedlem» eller andre «nærstående».⁷⁰ Legaldefinisjonen av «de nærmeste» er i strl. § 9 bokstav a til f satt til å omfatte store deler av familien. Til dømes nemnast «ektefelle, slektninger i direkte linje og søsken, ektefellens slektninger i direkte linje og søsken og forlovede». Det kan likevel ikkje opnast for at regelen automatisk også gjeld for «de nærmeste», då diskusjonen i forarbeida gjaldt prinsippet rundt straffutmålingsfråfallregelen og ikkje kven regelen skulle vere aktuell for.⁷¹ Legaldefinisjonen vil også berre vere relevant der vilkåret vert nytta i den konkrete føresegne.⁷² Forarbeida er her ikkje klare på kven regelen skal vere aktuell overfor for.⁷³

Uavhengig av kven regelen måtte gjelde for, må også «hensynet til straffens formål og virkninger for øvrig» ikkje tale mot at det må utmålast ei straff, jf. strl. § 61 andre ledd. Det er

⁶⁶ Sjø Innst. O. Nr. 72 (2004-2005) pkt. 8.2; Lånke (2016) s. 164.

⁶⁷ Sjø Lånke (2016) s. 165.

⁶⁸ Jf. Innst. O. nr. 72 (2004-2005) pkt. 8.2.

⁶⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 197.

⁷⁰ Innst. O. nr. 73 (2008-2009) pkt. 6.2.

⁷¹ Holmboe (2011) s. 407.

⁷² Holmboe (2011) s. 407 med vidare tilvising.

⁷³ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 197.

i innstillinga frå 2004-2005 tatt til ordet for at det må bli gjort ei nærare vurdering av om preventive omsyn og straffa sin funksjon til å oppretthalde sosial ro og orden i samfunnet tilseier at det må reagerast med straff på det konkrete tilfelle.⁷⁴

Forarbeida legg til grunn at det kan vere aktuelt å gjere unntak frå å utmåle straff for dei urettmessige aktlause handlingane som er «unnskyldelig og situasjonsbestemt».⁷⁵ Justiskomiteen fastslo vidare i innstillinga at straffeutmålingsfråfall kan vere aktuelt der gjerningspersonen ved eit «øyeblikks uoppmerksomhet har rygget over og drept sitt barn» eller ved drap der domfelte hjelper offeret som ynskjer å døy.⁷⁶ Vidare stenger innstillinga for bruk av regelen der ulukka oppstår som følgje av køyring i alkohol eller ruspåverka tilstand. Det opnast her for at regelen kan vere aktuell dersom den simple aktlause handlinga ligg i nedre sjikt av simpel aktløyse, altså for handlingar som har preg av hendelege uhell. Som ein følgje av dette vil det ikkje vere grunnlag for å fråfalle straffutmåling på forhold der domfelte har handla grovt klanderverdig ved å framkalle fare for ei alvorleg ulukke.⁷⁷ Det er i slike situasjonar vere eit større behov for å beskytte samfunnet og samfunnsborgarar for køyring i påverka tilstand på grunn av det store skadepotensiale køyringa medfører. Det må difor vurderast konkret om regelen kan nyttast i lys av graden av klander den straffbare handlinga representerer.

Regelen gjeld for unntakstilfelle og dette er synbart i praksis.⁷⁸ Det er per dags dato ingen relevante høgsterettsavgjersler ved bruk av straffeutmålingsfråfallsreglen der domfelte aktlaus har vert årsak til eit dødsfall i trafikken. Rettspraksis illustrerer, som vi såg tidligare, at det skal bli reagert med ein streng straffereaksjon, uavhengig av forhold til offeret. At det likevel kan opnast for bruk av regelen ved tilfelle av liten aktløyse utan at det føreligg praksis på området har gode grunnar for seg. Situasjonar der fråfall av straff vil vere aktuelt å reagere med ligg ofte i eit grensetilfelle ved spørsmålet om påtalestyresmakta skal ta ut ein tiltale.

Påtalefråfall etter straffeprosesslova vil difor og vere ein aktuell reaksjon å nytte i situasjonar der offeret av den aktlause dødsulukka har tilknytning til lovbrytaren. Det følgjer av strl. § 69 at påtalestyremakta kan la vere å påtale handlinga når det føreligg «helt særlige grunner». Det

⁷⁴ Innst. O. nr. 72 (2004-2005) pkt. 8.2.

⁷⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 458.

⁷⁶ Jf. Innst. O. nr. 72 (2004-2005) pkt. 8.2.

⁷⁷ Sjø Holmboe (2011) s. 409.

⁷⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 458.

leggjast opp til ei konkret skjønnsprega vurdering av om den straffbare handlinga ikkje bør følgjast vidare. Forarbeida presiserer at i situasjonar der foreldre uoppmerksomt køyrer over sine barn eller andre situasjonar der omsynet til straffa sine preventive verkingar gjer seg mindre gjeldande vil vere aktuelle for påtalefråfall.⁷⁹ Det er likevel ei konkret vurdering i kvart tilfelle, jf. «helt særlige grunner» og vurderinga etter strpl. § 69 er i stor grad parallell ved vurderinga etter straffeutmålingsfråfallsregelen i strl. § 61.⁸⁰ Det sentrale ved påtalefråfall er derimot at gjerningspersonen ikkje behøver å gjennomgå den påkjenninga som rettsforhandlinga medfører.⁸¹

3.3.3 Oppsummering

Hovudintrykket etter gjeldande rett er først og fremst at det skal tungtvegande grunnar til for å reagere med andre reaksjonar enn fengsel utan vilkår overfor gjerningspersoner som «uaktsomt forvolder en annens død» i trafikken, jf. strl. § 281. Mange av reaksjonane som formelt vert rekna som straff og dei andre strafferettslege reaksjonane vil ikkje indikere alvorret eit dødsfall representerer. Kva andre reaksjonar som kan vere aktuelle avhenger i stor grad av klandera den aktlause handlinga representerer. Dette har samband med i kva grad omsyna bak straff gjer seg gjeldande og kven som kan bli utsatt for fare. Vidare gjer gjeldande rett også inntrykk av at kor nærstående det konkrete forholdet til offeret er, har betydning. Vi har sett at dersom offeret er lovbrytaren sitt barn opnast det særleg for at det kan leggjast vekt på ved val av reaksjon.

Reaksjonane det kan vere aktuelle å nytte overfor lovbrytar som aktlaust valdar ein nærstående sitt dødsfall i trafikken kan vere dom på vilkår om det har gode grunnar for det. I situasjonar der graden av aktløysa var svært liten kan det vidare vere aktuelt å nytte reaksjonane påtalefråfall eller straffeutmålingsfråfall.

⁷⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 433.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 458.

⁸¹ Andenæs mfl. (2016) s. 522.

4 Den nærstående relasjonen si vekt ved fastsetting av reaksjonsomfanget

4.1 Innleiing

Kapittel 3 illustrerte at det skal særleg tungtvegande grunnar til for å reagere med andre reaksjonar enn fengsel etter strl. § 29 bokstav a for situasjonar der gjerningspersonen «uaktsomt forvolder en annens død» i trafikken, jf. strl. § 281. Det vil i dette kapittelet bli vurdert i kva grad den konkrete relasjonen til offeret kan påverke reaksjonsomfanget. Vi har sett at reaksjonslengda kan variere «inntil 6 år», jf. strl. § 281, men ikkje lågare enn «14 dager», jf. strl. § 31 andre ledd. Det vil bli nærare drøfta om vurderingane som var sentrale for val av reaksjonar også vil kunne vere utslagsgjevande ved fastsetjinga av den konkrete reaksjonslengda. Det vil først bli tatt stilling til korleis lov og forarbeid stil seg til å leggje vekt på relasjonen ved straffutmåling (punkt 4.2). Vidare vert det nærare greia ut om korleis rettspraksis vurderer den konkrete relasjonen ved utmålinga (punkt 4.3). Relevante moment ved straffutmålinga er særleg alvoret ved lovbrøtet, skaden sitt omfang, graden av skuld og andre etterfølgjande omstende.⁸²

4.2 Lov og forarbeid når det gjeld å fastsette reaksjonsomfanget

Det går fram av strl. § 78 bokstav g at ved «straffutmålingen skal» det vektleggjast i formildande retning at lovbrøtaren «selv er hardt rammet» av lovbrøtet eller at straffereaksjonen vil bli ein «sterk belastning på grunn av [...] andre omstendigheter». Føresegna heimlar tidligare gjeldande rett etter rettspraksis og oppramsinga er ikkje uttømmende regulert.⁸³ Bakgrunnen for regelen er at dersom brotsverket eller lovbrøtaren sin livssituasjon etter brotsverket, tilseier at det vil kunne vere urimeleg å reagere med ei lengre fengselsstraff kan det opnast for å vektleggje det konkrete forholdet i formildande retning ved fastsetjinga av reaksjonen.⁸⁴

⁸² Sjø Andenæs (1997) s. 415-425.

⁸³ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 272.

⁸⁴ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 707.

I kva situasjonar lovbrytaren «selv er hardt rammet» kan ikkje trekkast direkte ut frå føresegna. Ordlyden tilseier at lovbrottet har medført store konsekvensar for gjerningspersonen. Forarbeida legg til grunn at konsekvensane både gjeld fysiske og psykiske skadar som den straffbare handlinga har påført lovbrytaren. Vidare slår forarbeida fast at moglegheita for å leggje vekt på at lovbrytaren «selv er hardt rammet», særleg er aktuell overfor straffansvar som lovbrytaren har pådratt seg som følgje av aktlause handlingar.⁸⁵ Etter dette kan det leggjast vekt på i straffutmålinga som eit formildande moment at domfelte i ettertid av ulukka vert hardt ramma psykisk på grunn av dødsulukka. Forarbeida legg til grunn at det likevel må vere tale om ein psykisk reaksjon utover ein viss karakter.⁸⁶ Dette støttast også opp av Rt. 2012 s. 1453 avsnitt 24, der det vert slått fast at det ikkje er tilstrekkeleg at domfelte får enkelte psykiske plagar som normalt vil oppstå som følgje av ei så alvorleg ulukke som aktlaust drap. Sjølv om terskelen er relativ høg, kan det å vere årsak til at ein nærstående person dør gå svært hardt inn på den enkelte og trekke i retning av at forholdet kan leggjast vekt på ved utmålinga.

Vidare kan det leggjast vekt på i formildande retning at ein straffereaksjon vil vere ei «sterk belastning på grunn av høg alder, sykdom eller andre omstendigheter», jf. strl. § 78 bokstav g. Da føresegna opnar for å gjere unntak grunna personlege forhold hjå domfelte, kan det å vere årsak til ein nærstående sin død falle inn under vilkåret «andre omstendigheter». Vilkåret «sterk belastning» sett og ein høg terskel for når det opnar for å leggje vekt på relasjonen i formildande retning. Det leggjast opp til ei konkret vurdering om situasjonen vil medføre ei meirbelastning for domfelte enn det sjølve straffa skal indikere.⁸⁷

Etter dette opnar strl. § 78 g for å leggje vekt på relasjonen dersom det har gått hardt inn på domfelte. Korleis det ved straffutmålinga kan leggjast vekt på at lovbrytaren «selv er hardt rammet» av lovbrottet er ikkje nærare presisert i § 78 eller forarbeida til føresegna.⁸⁸ Det følgjer av riksadvokaten sitt rundskriv at momenta skal bli tatt i betraktning ved reaksjonsfastsettinga innfor dei ordinære strafferammene.⁸⁹ Ut over dette er det ikkje gitt

⁸⁵ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 276.

⁸⁶ Sjø Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 276.

⁸⁷ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 276.

⁸⁸ Sjø vidare Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 276.

⁸⁹ Sjø Rundskriv riksadvokaten, nr. 2/2015, pkt. 2.

nærare retningslinjer for om relasjonen kan medføre at reaksjonslengda skal reduserast eller om deler av fengselsstraffa skal bli gjort om til dom på vilkår.

4.3 Rettspraksis om relasjonen til offeret som eit formildande moment ved reaksjonsomfanget

4.3.1 Innleiing

Det vil i dette kapittel bli tatt stilling til i kva grad og korleis Høgsterett opnar for å leggje vekt på relasjonen til offeret som eit formildande moment ved straffutmålinga for gjerningspersonen. Det vil bli lagt opp til ei nærare vurdering ut frå tre forskjellige relasjonstypetilfelle. Først vil det bli tatt utgangspunkt i situasjonane der offeret av det aktlause dødsfallet i trafikken er lovbrytaren sitt barn (punkt 4.3.2). Deretter vil det bli vurdert om Høgsterett vektlegg relasjonen annleis i situasjonar der offeret er andre familiemedlem eller kjærast av lovbrytaren (punkt 4.3.3). Til slutt vert det sett på kva vekt relasjonen har når offeret er ein venn av domfelte (punkt 4.3.4). Det sentrale når høgsterettspraksis vert vurdert er å avdekkje korleis Høgsterett vektlegg relasjonen og kva som kjenneteiknar dei type tilfella der relasjonen blir lagt vekt på.

4.3.2 Offeret er barnet til lovbrytaren

Det føreligg lite høgsterettspraksis knytt til dødsfall der domfelte aktlaust er årsak til at han eller henna sine egne barn døyr. Mangel på rettspraksis kan illustrere at slike dødsfall sjeldan skjer. Eit forhold føreligg likevel i nemnte Rt. 1991 s. 829 (Inr. 89), der lovbrytaren aktlaust valda to av sine søner sin død som følgje av ei utforkjøring med for høg fart. Høgsterett opna for å setje heile straffa til domfelte på vilkår. Sjølv om køyringa som medførte dødsfallet tilsa at straffa burde setjast som fengsel utan vilkår, la retten vekt på at gjerningspersonen må leve med vissheita om at han var årsak til at sine to søner vart drepne. Det vart på grunn av relasjonsforholdet og på grunn av at domfelte hadde omsorg for ein tredje son, opna for å leggje vekt på omstenda i formildande retning. At heile straffa blei satt på vilkår kan då bli tatt til inntekt for at det i situasjonar der offeret er lovbrytaren sitt barn, kan vere grunnlag for ein mildare reaksjon sjølv om handlinga er klanderverdig. Likevel illustrerer dommen og at relasjonen til offeret ikkje var tilstrekkeleg åleine, også omsynet til andre i familien vart lagt vekt på ved straffutmålinga. Dette kan illustrere at også omsynet til familien til lovbrytaren

har betydning og at det saman med at offeret er lovbrytaren sitt barn kan ha stor vekt i straffutmålinga.

4.3.3 Offeret er eit anna familiemedlem eller kjærast av lovbrytaren

Ved aktlause dødsfall som rammar kjærasten eller andre familiemedlem av lovbrytaren er det i større grad relevant praksis som illustrerer korleis relasjonsforholdet vert vektlagt ved utmålinga av fengselsstraff. I Rt. 1995 s. 1848 opna ikkje retten for å leggje vekt på at domfelte sin kjærast omkom som følgje av bilulukka. Dommen gjaldt køyring med for høg fart etter forholda, men det var likevel ikkje grunnlag for å karakterisere den konkrete aktløysa som *grov* i følgje Høgsterett. Sjølv om det ikkje var tale om grov aktløyse skjerpa Høgsterett straffa som byretten hadde fastsatt, då byretten la for stor vekt på at det var kjærasten som omkom ved straffutmålinga. Høgsterett satt straffa til 120 dagar fengsel i lys av liknande rettspraksis. I også Rt. 1990 s. 211 som handla om ei dødsulukke som oppstod på grunn av uforsvarleg forbikøyring, la ikkje Høgsterett vekt på at det var domfelte sin kjærast som omkom ved ulukka. Retten la i staden for vekt på at allmennpreventive omsyn tilsa at det måtte utmål last fengsel utan vilkår og straffa vart satt til 120 dagar. Dommane illustrerer at Høgsterett er tilbakehaldne med å leggje vekt på relasjonen som formildande moment for aktlause handlingar som har større grad av klander, men som fortsatt karakteriserast som simpel aktløyse.

I Rt. 2010 s. 1317 fekk derimot relasjonsforholdet vekt ved straffutmålinga. Dommen handla om køyring i alkohol og ruspåverka tilstand. Høgsterett la vekt på at domfelte var hardt ramma ved at han sleit psykisk i ettertid av ulukka, dette var likevel ikkje tilstrekkeleg for å redusere straffelengda. Derimot vart deler av straffa gjort på vilkår, i lys av Rt. 2004 s. 712, då retten la særleg vekt på at domfelte «mistet sin kjæreste i bilulykken». Fengselsstraffa vart satt til eitt år og sju månadar, der 11 månadar vart gjort på vilkår. Også i HR-1991-1774-S la Høgsterett sitt kjæremålsutval vekt på relasjonsforholdet. Det var her tale om ei bilulukke der domfelte sin bror omkom som følgje av promillekøyring. Høgsterett sitt kjæremålsutval reduserte straffelengda mellom anna på grunn av relasjonen. Endeleg straff vart satt til 1 år og 2 månadar.

Høgsterett vektlegg likevel ikkje relasjonen likt i alle situasjonar av grov aktløyse som inkluderer promille. I Rt. 1977 s. 250 var det og tale om promillekøyring der domfelte sin

bror omkom, relasjonen til offeret var ikkje vektlagt i dette tilfelle. Høgsterett grunn gav dette med at domfelte hadde utsatt andre for ei stor fare ved å køyre ei svært lang strekning med høg promille. Domstolen fastslo fengselsstraffa til 1 år. Heller ikkje i Rt. 1992 s. 175 vart relasjonen til offeret lagt vekt på. Det var her tale om uforsvarleg køyring med høg promille, der ektefella til domfelte døydde som følgje av ei utforkøyring. Retten la også her vekt på at omsyna bak straffeføresegna gjorde seg gjeldande i stor grad, da køyringa utsette andre trafikantar for svært stor fare. Det var difor ikkje grunnlag for å vektleggje relasjonen i formildande retning ved å gjere deler av fengselsstraffa på vilkår. Fengselsstraffa vart satt til eitt år og to månadar. Rettspraksis illustrerer at det varierer kva vekt lovbyrtaren sin kjærast eller eit anna familiemedlem har ved straffutmålinga. Høgsterett er særleg ikkje konsekvens når det gjeld kva vekt relasjonsforholdet kan få ved straffutmålinga for grove aktlause handlingar.

4.3.4 Lovbyrtaren er venn av offeret

Ved aktlause dødsfall i trafikken som resulterer i at ein venn av domfelte døyr kan Rt. 1978 s. 1275 bli tatt til inntekt for at Høgsterett ikkje aukar straffa fordi det var domfelte sin nære venn som omkom. Dommen handla om ei bilulukke som oppstod då ein 16 år gamal gut køyrde med promille. Straffa vart satt til seks månadar der 120 dagar vart satt på vilkår. Dommen kan likevel ikkje bli tatt til inntekt for at straffelengda vart redusert som følgje av vennskapet, då anken frå forsvararen si side heller ikkje førte fram. Heller ikkje i Rt. 2007 s. 1774 la Høgsterett vekt på at det var domfelte sin kamerat som omkom. Dommen gjaldt kollisjon ved småbåt som følgje av manglande vikeplikt og straffa vart satt til 30 dagar fengsel.

Vidare vart det ikkje i Rt. 1990 s. 1257 tatt stilling til at det var domfelte sin venn som omkom. Domfelte hadde køyrd med promille på ein smal grusvei med ein fart på ca. 70 km/t. Sjøføren mista kontroll over bilen slik at bilen vart kasta rundt. Sjøføren sin venn var passasjer og omkom som følgje av ulukka. Straffa vart satt til 1 år fengsel utan vilkår. Også Rt. 1987 s. 1382 som gjaldt køyring av bil med promille vart heller ikkje vennskapet vektlagt. Sjøføren hadde over 1.5 i promille og ein fart på minst 110 km/t i ei 60-sone. Han køyrde som følgje av dette utanfor vegen og to av venane hans omkom. Rettspraksis kan illustrere at vennskap ikkje er tilstrekkeleg til å vektlegge relasjonen ved straffutmålinga, særleg om promille er involvert.

4.3.5 Oppsummering

Gjennomgangen av rettspraksis illustrerer at der offeret er gjerningspersonen sitt barn kan det leggjast vekt på i formildande retning ved straffutmålinga. Momentet åleine vil likevel ikkje vere utslagsgjevande ved meir klanderverdige handlingar enn ubevisst simpel aktløyse, men omsynet til resterande familiemedlem kan da ha betydning ved straffutmålinga.

Når det gjeld andre familiemedlem vert det ikkje ved simple aktlause handlingar automatisk lagt vekt på relasjonen. Det er likevel verdt å merke seg at i desse situasjonane er straffelengda lågare på grunn av at den aktlause handlinga ikkje kan karakteriserast som grov og at Høgsterett av den grunn kan vere tilbakehaldne med å leggje vekt på forholdet.

Høgsterett grunnir her mangelen på vektlegging av relasjonen gjennomgåande i allmennpreventive omsyn og behovet for tryggleik i trafikken. I enkelte tilfelle vektlegg likevel Høgsterett relasjonen til offeret ved grov aktløyse. Dette kan mogleg grunnis i at Høgsterett opnar for å vurdere om forholdet kan vektleggjast dersom straffa som er fastsatt i tidligare avgjersler er for høg. At det blei vektlagt i HR-1991-1774-S og ikkje i Rt. 1977 s. 250 illustrerer dette, da offeret i begge saker var domfelte sin bror og skuldbetraktningane var relativt like.

5 Rettspolitisk vurdering av rettstilstanden

5.1 Innleiing

Gjennomgangen av gjeldande rett illustrerer korleis den nærståande relasjonen til offeret kan bli vektlagt ved straffutmålinga. Det er i stor grad varierende kva vekt relasjonen får og det som er avgjerande er graden av klander og kor nærståande offeret er for lovbrutaren. Ved aktlause dødsfall i trafikken som skjer på grunn av promillekøyning er det svært lite rom for å leggje vekt på kven offeret er for gjerningspersonen, både ved val av reaksjon og reaksjonsomfang. Allmennpreventive omsyn og skuldbetraktningar grunnir dette. For dødsfall som skjer på grunn av simpel aktløyse kan det vere rom for å reagere med andre strafferettslege reaksjonar enn fengsel utan vilkår. Om det ikkje vil vere aktuelt å reagere med andre reaksjonar enn fengsel for dei simple aktlause handlingane i nedre sjikt av vilkåret, vil det i desse tilfella vere større rom for å leggje vekt på relasjonen ved val av reaksjonsomfanget for fengselsstraffa. Det er også særleg i rettspraksis opna for å leggje vekt på omsorgspliktar som gjerningspersonen har overfor andre nærståande når reaksjonsomfanget skal bli fastsatt for simple aktlause handlingar.

Det vil i dette kapitlet bli vurdert om rettstilstanden har gode grunnar for seg sett i lys av grunngevinga bak kvifor vi straffar og omsyna bak straffutmåling som vart presentert i kapittel 2. Sentralt stod som nemnt prevensjonsomsynet, likebehandlingsprinsippet og samhoøveprinsippet.⁹⁰ Kapitlet er delt i tre delkapittel der kvar relasjonsgruppe som vart trekt fram i kapittel 4 blir nærare vurdert. Drøftinga vil og fokusere nærare på skiljet som knytt seg til graden av aktløyse som tidligare i oppgåva har vist seg å vere av stor betydning ved spørsmålet om relasjonen til offeret kan vektleggjast.

5.2 Offeret er lovbrutaren sitt barn

5.2.1 Dødsfallet oppstår som følgje av ei ubevisst simpel aktlaus handling

I situasjonane der den urettmessige handlinga som medfører dødsfallet er av ein så simpel karakter av aktløyse at den har preg av hendelege uhell, opnast det for at straff kan fallast frå

⁹⁰ Sjø Eskeland (2017) s. 440 flg.

dersom offeret er lovbrytaren sitt barn, jf. strl. § 61 og strpl. § 69.⁹¹ På bakgrunn av grunngevinga for straff og straffutmåling vil det etter mi meining vere gode grunnar for dette. I kapittel 2 blei det vist til at særleg samhøveprinsippet stod sentralt ved fastsetting av straffutmålinga.⁹² Eit dødsfall er svært alvorleg, men likevel tilseier samhøve mellom brotsverket og straffa at det kan vere rom for å reagere med ein mildare reaksjon dersom den aktlause handlinga er av ein ubevisst simpel karakter. Grunnen til at det bør reagerast mildare i desse tilfella har samanheng med at lovbrytaren har liten grad av skuld og at eit straffansvar vil vere svært alvorleg for lovbrytaren.

At straffansvar i slike tilfelle vil vere svært alvorleg for lovbrytaren har samanheng med at dødsfall på egne barn vil vere ei form for straff i seg sjølv. Det å vere årsak til at sitt eige barn døyr som følgje av ei ubevisst aktlaus handling og i tillegg bli dømt til straffansvar for det kan vere svært brutalt for den enkelte gjerningsperson. Ved ei ubevisst aktlaus handling var det aldri ei hensikt å utsetje barnet for fare, som ei følgje av dette kan det vere urimeleg å reagere med straff på handlinga.

Prevensjonsomsyna bak straff vil heller ikkje gjere seg gjeldande på same måte ved simple aktlause handlingar av ein ubevisst karakter.⁹³ Når det gjeld det individualpreventive argumentet vil det ved aktlause dødsfall som oppstår på grunn av ei handling som er i nedre grense av aktløyse kravet gjerne ha preg av å vere eit hendeleg uhell og det vil difor ikkje vere same behov for å straffe lovbrytaren for å hindre liknande situasjonar. Sjølve dødsfallet vil etter mi meining truleg styre den framtidige åtferda til gjerningspersonen bort frå slike handlingar. Det er naturleg å tenke at gjerningspersonen har lært som følgje av dødsulukka. Det vil heller ikkje vere same behov for å straffe vedkommande for å illustrere at han eller ho har gjort noko galt, ettersom handlinga i seg sjølv ikkje fremjar ei direkte fare.

Allmennpreventive omsyn vil heller ikkje tale mot å fråfall straff for aktlause handlingar av svært liten klander.⁹⁴ Det er truleg ikkje moglegheita for å bli straffa som medfører at andre individ opptre ekstra forsiktig, men det faktum at individet ikkje vil miste sitt barn. Det vil

⁹¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 458.

⁹² Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 605.

⁹³ Sjøå vidare Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 197.

⁹⁴ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 197.

heller ikkje vere eit like stort behov for å sende ut eit signal i samfunnet for å illustrere at den klanderverdige handlinga var gal. Handlingar som har preg av ubevisst simpel aktløyse vil ofte knytte seg til meir daglegdagse handlingar. Sjølv om konsekvensane vert fatale er det ikkje same behov for å slå ned på til dømes rygging av ein heilt simpel uoppmerksom karakter kontra å bevisst rygge utan å sjå seg føre og dermed utsetje barnet for fare. Det vil heller ikkje på same måte vere behov for å reagere med straff for å oppnå rettferd i samfunnet, da dødsfallet i stor grad går utover lovbrytaren. Vidare vil det også gå svært hardt ut over den konkrete familie dersom lovbrytaren skal bli til dømt ei straff som medfører at vedkommande vert tatt bort frå familien.⁹⁵

5.2.2 Dødsfallet oppstår som følgje av ei bevisst simpel aktlaus handling

For dei simple aktlause handlingane som har større preg av klander der gjerningspersonen bevisst tek ein risiko, vil omsyna bak straff i større grad gjere seg gjeldande. Utøvast det ein handling som lovbrytaren i større grad bør forstå kan medføre alvorlege konsekvensar, tilseier samhoøveprinsippet at det er rimeleg å reagere med straff. Om gjerningspersonen heldt det som ein moglegheit at det kan gå galt er det og større grunnlag for å halde vedkommande ansvarleg.

Likebehandlingsprinsippet vil trekke i denne retning, ettersom når det først vert utøvd ei straffbar handling som lovbrytar er klar over er straffbar bør det slåast ned på handlinga på same måte som for andre individ som utfører same handling. Bakgrunnen for at det bør bli slått ned på slike situasjonar med straff, sjølv om det går ut over ein nærstående av lovbrytaren, er fordi vedkommande tek eit val som utsett barnet for fare. Påtalefråfall og straffeutmålingsfråfall bør difor ikkje vere aktuelle reaksjonar i situasjonar der lovbrytaren bør forstå at handlinga kan medføre alvorlege konsekvensar.⁹⁶

Særleg omsynet til allmennpreventive omsyn vil i større grad gjere seg gjeldande her enn for dei ubevisst simple aktlause handlingane, da det er ynskjeleg å straffe for å hindre at andre utfører den same risikofylte handlinga i framtida. Om det likevel vil vere optimalt å fastslå same reaksjon og reaksjonsomfang som vil vere aktuelt å fastslå overfor ein lovbrytar som ikkje har tilknytning til offeret kan vurderast nærare. Det kan vere rom for å reagere mildare i

⁹⁵ Sjø Jacobsen (2004b) s. 394.

⁹⁶ Sjø her Holmboe (2011) s. 409.

situasjonar der offeret er lovbrytaren sitt barn. Dette har samanheng med at lovbrytaren allereie ved dødsfallet vil bli hardt ramma av situasjonen.⁹⁷ Det at lovbrytaren må leve vidare med at han valda dødsfallet på barnet sitt kan medføre at dødsulukka har «konsekvenser utover det vanlige» for lovbrytaren, jf. Rt. 2012 s. 1453 avsnitt 24. Vidare vil det også i stor grad vere av interesse at dei private interesser som vert krenkja av den straffbare handlinga kan seiast å liggje hjå lovbrytaren, ettersom det er lovbrytaren sitt barn som døyr. Sjølv om alle barn har like stor verdi og behov for tryggleik, kan det i slike tilfelle vere grunnlag for å opne for ei nærare vurdering av det konkrete reaksjonsomfanget som skal utmålast som følgje av dødsulukka.

Vidare vil dødsfallet på barnet i stor grad også bidra til å styre åtferda til domfelte. Ved klanderverdige handlingar som til dømes uforsvarleg køyring i trafikken vil det likevel også vere eit behov for sende ut signal om at slik køyring ikkje er akseptabelt. I den grad det vil kunne opnast for å redusere utmålinga, vil det likevel ikkje svekke allmennpreventive omsyn med mindre det vert føretatt ei uforsvarleg avkorting. Det er ikkje slik at jo høgare straffelengda er jo større trusselfunksjon har straffa.⁹⁸ Av den grunn bør det kunne vere grunnlag for å kunne opne for å ta i betraktning at lovbrytaren har mista sitt barn ved utmålinga av reaksjonsomfanget.

5.2.3 Dødsfallet oppstår som følgje av ei grov aktlaus handling

I nemnde Rt. 1991 s. 829 (Inr. 89) vart det opna for ein mildare straffereaksjon enn utgangspunktet, sjølv om gjerningspersonen køyrde med ein «helt uforsvarlig høy fart». Straffa vart satt til dom på vilkår, sjølv om domfelte hadde vert årsak til at to av sine søner vart drepne. Det blei her lagt vekt på at domfelte hadde eineomsorg for ein tredje son og at domfelte måtte leve vidare med vissheita om at han var årsak til at sønene vart drepne. Dommen illustrerer at Høgsterett opnar for å leggje vekt på relasjonsforholdet, men at relasjonsforholdet åleine likevel ikkje var tilstrekkeleg for å gjere heile dommen på vilkår. Det vart lagt stor vekt på at dersom lovbrytaren skulle sone ei straff i fengsel ville dette gått svært hardt ut over lovbrytaren sin familie.⁹⁹ Sjølv om allmennpreventive omsyn og samhøveprinsippet i stor grad tilseier at straff bør utmålast for grov aktlaus bilkøyning, vil det

⁹⁷ Holmboe (2011) s. 402.

⁹⁸ NOU 2002: 4 s. 117.

⁹⁹ Sjø også Matningsdal (2015) s. 735.

vere gode grunnar for å leggje vekt på omsynet til familien i den grad Høgsterett opnar for her. Sjølv om ikkje relasjonen hadde utslagsgivande vekt, kan dommen illustrere at det opnast for å leggje vekt på relasjonsforholdet også ved grov aktløyse. Det kan vere tenleg i enkelte tilfelle, dersom dødsulukka går hardt inn på lovbrytaren. Relasjonen åleine bør likevel ikkje automatisk ha for stor vekt ved straffutmålinga, då det er svært alvorleg å utsetje barnet for slik fare som grove aktlause handlingar i trafikken medfører.

Gjennomgangen av rettspraksis i kapittel 4 illustrerte vidare at det ikkje førelåg høgsterettsdommar der lovbrytaren sitt barn døydde som følgje av bilkøyning med promille. For slike situasjonar vil det likevel vere endå mindre grunnlag for å fråvike utgangspunktet om å reagere med ei streng straff.¹⁰⁰ Promillekøyning har eit svært stort skadepotensiale og det er difor ynskjeleg å slå hardt ned på dette. Sjølv om det vil ramme gjerningspersonen ekstra hardt at han eller ho er årsak til barnet sitt dødsfall, vil det ut i frå omsynet til barnet sin verdi stå fram som vilkårleg om det automatisk skal vektleggjast i slike tilfelle. Sjølv om omsynet til familien og individualpreventive omsyn som vist overfor kan trekke i retning av at det bør reagerast mildare, vil faren handlinga representerer ha stor vekt. Omsynet til samhøve mellom straff og brotsverket tilseier at det er lite rom for å leggje vekt på relasjonen ved utmålinga av straff. Bakgrunnen for dette heng saman med at lovbrytar bevisst utfører ei grov aktlaus handling og at promillekøyning representerer ein svært stor fare. Tilsvarande ved køyning i ruspåverka tilstand vil det og vere eit stort behov for å hindre liknande handlingar og behovet for å slå hardt ned på køyninga står dermed sterkt. Det vil difor vere gode grunnar for å ikkje leggje vekt på relasjonsforholdet som eit formildande moment ved reaksjonsomfanget, i situasjonar der fleire individ i stor grad vert utsatt for alvorleg fare og det er tilfeldig kven som vert ramma.

5.3 Offeret er domfelte sin kjærast eller eit anna familiemedlem av lovbrytaren

5.3.1 Dødsfallet oppstår som følgje av ei ubevisst simpel aktlaus handling

Gjennomgangen av gjeldande rett illustrerte at om eit familieforhold utover barn kan vektleggjast ved straffutmåling for ei ubevisst simpel aktlaus handling, i større grad er uvisst.

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 197.

Dei nemnte forarbeida opnar ikkje eksplisitt for å leggje vekt på relasjonen slik at det kan reagerast med fråfall av straffa, sjølv om den aktlause handlinga er av ein svært simpel karakter.¹⁰¹ Sjølv om forarbeida ikkje eksplisitt opnar for å vektleggje relasjonen vil mange av dei same omsyna som gjer seg gjeldande bak kvifor det burde vere aktuelt å reagere med andre strafferettslege reaksjonar ved simpel aktløyse når offeret er domfelte sitt barn, også gjere seg gjeldande her. Det visast her tilbake til den nærare drøftinga om prevensjonsomsynet og samhøveprinsippet i punkt 5.2.1. Det vart der mellom anna lagt til grunn at behovet for å straffe ikkje kunne grunnjevast i prevensjonsomsyn, verken for lovbrytaren eller ålmenta. Også omsynet til likebehandling trekk i denne retning, då det i stor grad vil oppfattast som vanskeleg å vere årsak til aktlaust valde dine foreldre sitt dødsfall ved ei ubevisst simpel aktlaus handling. Sjølv om også prinsippet kan tilseie at det bør reagerast likt med straffutmålinga som for andre ubevisst simple aktlause dødsfall i trafikken, vil ikkje sakene vere «like» grunna relasjonen til offeret. Vidare vil omsynet til familien også her trekke i retning av å opne for å reagere med andre strafferettslege reaksjonar. Det vil gå hardt ut over ein familie dersom dei både skal miste eit familiemedlem og eit anna familiemedlem skal straffast for det, særleg når handlinga har preg av eit hendeleg uhell. Det er difor gode grunnar for å opne også for bruk av andre strafferettslege reaksjonar som påtalefråfall etter strpl. § 69 og straffeutmålingsfråfall etter strl. § 61, når lovbrytaren med liten grad av simpel aktløyse valdar eit anna familiemedlem sitt dødsfall.

5.3.2 Dødsfallet oppstår som følgje av ei bevisst simpel aktlaus handling

Når det gjeld aktlause handlingar med større grad av klander enn ubevisst simpel aktløyse er det større behov for å kunne reagere med straff. Om det likevel vil vere gode grunnar for å reagere med same tyngde på straffa som for aktlause dødsfall i trafikken som rammar utanforståande kan vurderast nærare. Rettspraksis gav ikkje eksplisitt inntrykk av at det kan skiljast mellom kva grad av klander som er representert når det gjeld relasjonen si vekt ved utmålinga av straff. At det er andre i lovbrytaren sin familie som har omkomme som følgje av den aktlause handlinga var som illustrert i rettspraksis vektlagt ved domstolen sitt val av reaksjonsomfang i nokre tilfelle.¹⁰² Til tross for at Høgsterett ikkje eksplisitte skil handlingane frå kvarandre vil det kunne vere gode grunnar for å reagere mildare på situasjonane der domfelte har utført ei handling av bevisst simpel aktløyse framfor handlingar som har preg av

¹⁰¹ Sjø Innst. O. nr. 72 (2004-2005) pkt. 8.2.

¹⁰² Jf. Holmboe (2011) s. 408.

grov aktløyse, særleg i situasjonar der offeret er i nærståande familie.¹⁰³ Særleg omsynet til samhøve mellom brotsverket og straffa tilseier også dette. Det kan og leggjast vekt på at lovbrytaren vil bli hardt straffa og på denne måten få ei straff i sjølve dødsfallet.

Ved å redusere straffutmålinga som følgje av den nærliggjande familiære relasjonen mellom offeret og gjerningspersonen vil det likevel kunne medføre at kost og nytteverkingane ved straff og straffutmålinga si betydning vert svekka. Då det vil kunne oppfattast, både for gjerningspersonen og samfunnet elles, at gjerningspersonen og potensielle lovbrytarar *vinn* på det faktum at det var ein av lovbrytaren sine næraste som døydde. Ein slik automatikk vil vere svært uheldig i dagens rettssystem. Det kan skape eit inntrykk av at det er ein meir akseptert risiko å utsetje eit familiemedlem for fare enn andre.

Vidare vil det og i større grad vere behov for å ta i betraktning at andre omsyn vil bli røra ved når eit anna familiemedlem dør kontra at lovbrytaren sitt barn dør. Det siktast her til at det vil kunne vere fleire som i større grad vert direkte ramma av dødsfallet med tanke på at dei kan bli fråteken sine foreldre eller sysken, enn dersom offeret er lovbrytaren sitt barn. Av den grunn kan det difor vere større behov for å reagere strengt på lovbrøtet for å få følelsen av at situasjonen vert meir rettferdig. Omsynet til rettferd i familien kan likevel ikkje leggjast for stor vekt på ettersom det truleg for dei fleste familiar vil vere sårt uavhengig av kven av dei nærmaste i familien som omkom. I forlenginga av dette vil det vere svært tyngande for ein familie som har mista eit familiemedlem og i tillegg bli fråteken endå eit familiemedlem, den tid vedkommande må sone ei lang tid fengsel. Sjølv om det er grunnlag for å reagere med straff vil altså omsynet til familie og lovbrytaren kunne trekke i retning at det bør reagerast med ein mildare reaksjon enn fengsel.

5.3.3 Dødsfallet oppstår som følgje av ei grov aktlaus handling

Ved dei grovt klanderverdige handlingane som til dømes promillekøyring, er det derimot mindre grunnlag for å opne for reduksjon på grunn av relasjonen. Dette kan også grunngjevast i dei same omsyna som vist i punkt 5.2.3. Det vil vere eit større behov for samfunnet å reagere strengt for å oppretthalde tryggleik og openheit i samfunnet.

¹⁰³ Sjø Holmboe (2011) s. 408.

Rettspraksis viser likevel at i situasjonar der offeret var domfelte sin bror vart det vektlagt forskjellig ved straffutmålinga, sjølv om lovbrytaren i begge tilfelle køyrde med promille. Straffelengda i HR-1991-1774-S blei redusert som følgje av at det var domfelte sin bror som omkom, medan det i Rt. 1977 s. 250 ikkje blei lagt vekt på ved utmålinga av reaksjonsomfanget. Bakgrunnen for denne forskjellen kan grunngjevast i at Høgsterett opnar for å vurdere om forholdet kan leggjast vekt på dersom straffa som er fastsatt i tidligare avgjersler er for høg. Likevel står likebehandlingsprinsippet sentralt her, då det er eit overordna omsyn at like sakar skal har eit svært likt resultat i straffutmålinga.¹⁰⁴

Likebehandlingsprinsippet vil særleg gjere seg gjeldande ved grov aktlaus køyring, på grunn av graden av klander handlinga inneber. Ein slik måte å praktisere straffutmåling på vil medføre at rettferdsprinsippet, likebehandlingsprinsippet og samhøve mellom lovbrotet og straffa vert ivareteken. Denne måten å praktisere straffutmålinga ved å grunngi resultatet i allmennpreventive omsyn kan og likevel kritiserast.¹⁰⁵ Sjølv om det har gode grunnar for seg å fremje omsynet til likebehandling og rettferd blant lovbrytarane, skal den konkrete straff utmålast overfor den enkelte lovbrytar. Rettspraksis som vart gjennomgått i kapittel 4 kan likevel illustrere at det vert føretatt ei nærare vurdering. I den nemnte Rt. 1978 s. 1275 vart deler av fengselsstraffa satt på vilkår etter strl. 1902 § 52 nr. 1 til tross for at promille var involvert. Lovbrytaren var i dette tilfelle også svært ung, noko som kan trekke i retning av å ha vert med på å påverka resultatet. Ved handlingar av stor grad av klander, og då særleg rus og promillekøyning, vil det i utgangspunktet vere lite rom for å vektleggje relasjonen på grunn av behovet for å oppretthalde sosial ro i samfunnet.

5.4 Relasjonen til offeret består i vennskap

5.4.1 Dødsfallet oppstår som følgje av ei simpel aktlaus handling

I dette kapittelet vil dei simple aktlause handlingane bli handsama saman, fordi omsynet bak straff i større grad vil gjere seg gjeldande for både ubevisst og bevisst simpel aktløyse grunna familien til offeret, dette vil eg komme nærare inn på i det følgjande. Når relasjonen til offeret består i vennskap vil likevel også mange av dei same omsyna som tidligare vist kunne gjer seg gjeldande og trekke i retning av at relasjonen bør vektleggjast. Til tross for dette står

¹⁰⁴ Sjø Eskeland (2017) s. 433.

¹⁰⁵ Sjø vidare Coward s. 82.

også omsynet til offeret sin familie svært sentralt. Det vil vere større behov for å ivareta familien til offeret sine interesser ved å gjengjelde lovbroten og konsekvensane som lovbroten har medført. Som tidlegare vist kunne behovet for å gjengjelde krenkinga for å skape tryggleik, behovet for å unngå privat rettshandheving og ein følelse av at rettferda har sigra stå sentralt.¹⁰⁶ I situasjonar der offeret er ein venn av lovbrotaren vil truleg dette behovet stå sterkare enn om offeret er familiemedlem av vedkommande. Grunnen til dette er at offeret sin familie vil kunne ynskje at lovbrotaren skal haldast strafferettsleg ansvarleg for å føle at rettferd sigra. Offeret sin familie ynskjer gjerne at nokon må kunne haldast strafferettsleg ansvarleg for konsekvensane dei har påført familien, uavhengig av graden av aktløyse. Det vil dermed i situasjonar der offeret er venn av lovbrotaren vere større behov for å reagere med straff også for dei ubevisst simple aktlause handlingane for å forsøke å oppretthalde ein balanse i samfunnet.

Omsynet til familien vil likevel fortsatt bli ivaretatt ved at domfelte vert straffa. Om det likevel kan vere grunnlag for å utmåle ei mildare reaksjon for lovbrotaren, vil ut frå omsyna bak straff også variere. Sjølv om det vil kunne oppfattast som hardare og vanskelegare å vere årsak til å valde ein kamerat sitt liv enn andre utanforståande, følgjer det som nemnt av rettspraksis, jf. Rt. 2012 s. 1453 avsnitt 24, at det berre kan føre til frådrag i straffa dersom det dreiar seg om «konsekvenser utover det vanlige.» Grunnen til at dødsfallet må medføre konsekvensar ut over kva konsekvensar som vanlegvis oppstår ved aktlause dødsfall, heng saman med at konsekvensane som eit aktlaust dødsfall medfører allereie er tatt omsyn til ved fastsetjinga av dei forskjellige normalnivåa etter strl. § 281. Då det ved fastsetjinga av normalnivåa truleg har vert lagt vekt på at det ikkje er uvanleg å få psykiske plagar og andre problem som følgje av å vere årsak til ein anna person døy.¹⁰⁷

Omsyna som ligger bak lovbrotaren sin familie sitt behov for å at lovbrotaren vert straffa vil heller ikkje gjere seg gjeldande i same grad. Sjølv om lovbrotaren vil kunne ha ein familie som truleg vil lide som følgje av at lovbrotaren vert satt i fengsel, vil det ikkje på same måte gå ut over familien då dei ikkje har mista eit familiemedlem som følgje av lovbroten. Omsynet til familien og lovbrotaren vil dermed ikkje automatisk tilseie at det er tale om «konsekvenser

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 80.

¹⁰⁷ Sjø Rt. 2012 s. 1453 avsnitt 24.

utover det vanlige», jf. Rt. 2012 s. 1453 avsnitt 24. Det skal dermed føreligge svært gode grunnar for å reagere mildare på handlingar i desse tilfella på grunn av vennskskapsrelasjonen.

Eit sentralt poeng ved vurderinga av om vennskap skal kunne vektleggjast vil det ha betydning kor nærståande vennskapet til offeret er. Bakgrunnen for at det må vere eit svært nært vennskap for at det skal kunne ha betydning, har samanheng med at det vil vere vilkårleg om det automatisk skal medføre reduksjon i straffereaksjonen på grunn av at det er ein kjenning av lovbyrtaren som døyr. Dette vil sende signaler om at det er meir allmenn akseptert å utsetje kjente eller venner for fare, noko som og vil vere uheldig i dagens rettssystem. Er det derimot tale om eit svært nært vennskap vil det i større grad kunne ha innverknad på lovbyrtaren og såleis kunne medføre «konsekvenser utover det vanlige», jf. Rt. 2012 a. 1453 avsnitt 24. Slik at det kan vere større grunnlag for å opne for eit mildare reaksjonsomfang, på same måte som for andre familiemedlem.

5.4.2 Dødsfallet oppstår som følgje av ei grov aktlaus handling

Til slutt har vi også sett at rettspraksis ikkje opnar for å leggje vekt på eit vennskskapsforhold i formildande retning når reaksjonsomfanget skal fastsetjast, der promille er involvert.

Høgsterett har gitt uttrykk for at både valet av reaksjon og lengda i stor grad skulle vere samanfalande med reaksjonane som er blitt utpensla i situasjonar der domfelte ikkje kjente offeret. I likskap med drøftingane om promilletilfella over, har mangelen på vektlegging av relasjonen i vennskapstilfella også gode grunnar for seg på grunn av den klander handlinga representerer.

5.5 Avsluttande merknadar

For å oppsummere kan det vere større grunnar for å reagere med andre strafferettslege reaksjonar i situasjonar der den aktlause handlinga er av ein ubevisst simpel karakter og offeret er lovbyrtaren sitt barn, kjærast eller andre familiemedlem. Lovtilstanden opnar og for dette, slik at det på dette området kan skje ei nærare rettsutvikling i praksis. Særleg har vi sett at straffutmåling knytt til aktlause dødsfall der offeret er lovbyrtaren sitt barn står i ei særstilling. Grunnen til at det kan ha betydning om offeret er barnet til lovbyrtaren ved straffutmålinga heng saman med byrden dødsfallet vil ha for lovbyrtaren. Det vil vere ekstra tungt for lovbyrtaren å skulle haldast strafferettsleg ansvarleg, i tillegg til å handtere konsekvensane av dødsfallet han eller ho har vert årsak til. Det vil ramme lovbyrtaren svært

hardt å måtte leve livet vidare i medviten av at hans barn ikkje veks opp på grunn av ei handling han eller ho har gjennomført. Som ein bakgrunn for påkjenninga den aktlause handlinga vil medføre ovanfor lovbyrtaren, kan det tilseie at lovbyrtaren allereie har fått ei tilstrekkeleg straff. Det vil såleis vere tale om konsekvensar ut over kva som vanlig vil kunne oppstå ved aktlause dødsfall i trafikken.

Når det gjeld simple aktlause handlingar av meir klanderverdig karakter kan det vere grunnlag for å reagere med ein mildare straffereaksjon som til dømes dom på vilkår etter strl. § 34. Både overfor situasjonar der offeret er lovbyrtaren sitt barn, kjærast eller eit anna familiemedlem. Praksis på dette området opnar ikkje for å vektlegge omsyna bak straff slik at relasjonen kan leggjast vekt på, i tilfelle av bevisst simpel aktløyse. Det kan difor her vere grunnlag for å endre praksisen. Når det gjeld vennskapsforholdet må det føreligge svært tungvegande grunnar for å leggje vekt på forholdet ved fastsetjinga av reaksjonsomfanget for simpel aktløyse. For aktlause dødsfall som oppstår grunna grov aktløyse vil det vere svært lite rom for at ein relasjonen til offeret kan leggjast vekt på. Det kan opnast for å leggje vekt på relasjonen der offeret er lovbyrtaren sitt barn, men relasjonen åleine kan ikkje ha for stor betyding når reaksjonsomfanget skal setjast. Når det gjeld grov aktløyse som knytt seg til promillekøyning, vil det vere svært lite høve for å vektleggje at lovbyrtaren har ein relasjon til offeret. I lys av allmennpreventive omsyn og behovet for samhøve mellom brotsverket og lovbrotet er det gode grunnar for å vike tilbake for å leggje vekt på ei relasjon til offeret i slike tilfelle.

6 Kjelderegister

LOV

Lov 17. mai 1814 kongerikets Noregs grunnlov (Grunnlova, Grl.).

Lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig straffelov (straffeloven 1902 - strl. 1902).

Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven, vtrl).

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosesslova, strpl.)

Lov 18. 05. 2001 nr. 21 lov om gjennomføring av straff (straffegjennomføringsloven, strgjfl.).

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven, strl).

Lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politet og påtalemyndigheten (politiregisterloven).

FORARBEID OG RUNDSKRIV

NOU 1983: 57 Straffelovgivningen under omforming – straffelovkommisjonens delutredning I.

NOU 2002: 4 Ny straffelov – straffelovkommisjonens delutredning VII.

Innstilling fra strafferådet, endringer i det strafferettslige reaksjonssystemet overfor unge lovbrytere (avgitt 3. mai 1963). Henta frå Innstillinger og betenkninger fra kongelige og parlamentariske kommisjoner, departementale komitèer m.m. Trykt hos A.S Kaare Grytting-Orkanger 1963.

Innst. O. nr. 15 (1964-1965) Innstilling fra samferdelskomiteen om vegtrafikklov.

Innst. O. nr. 72 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven).

Innst. O. nr. 73 (2008-2009) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpassing av annen lovgivning).

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formidlende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet).

Rundskriv riksadvokaten, rundskriv nr. 2/2015 fra 30. september 2015 i samband med ny straffelov.

RETTSPRAKSIS

Rt. 1977 s. 250.

Rt. 1977 s. 1207.

Rt. 1978 s. 1275.

Rt. 1987 s. 1382.

Rt. 1990 s. 211.

Rt. 1990 s. 1257.

Rt. 1991 s. 829 (Inr. 89).

Rt. 1992 s. 175.

Rt. 1995 s. 1848.

Rt. 2000 s. 1597.

Rt. 2002 s. 1556.

Rt. 2004 s. 712.

Rt. 2005 s. 586.

Rt. 2007 s. 1774.

Rt. 2009 s. 1048.

Rt. 2010 s. 1317.

Rt. 2012 s. 1453.

HR-1991-1774-S.

HR-2018-1050-U.

HR-2018-1658-A.

HR-2018-389-A.

LITTERATUR

Bøker

Andenæs, John, *Statsforfatningen i Norge*, 3. reviderte utg., Johan Grundt tanum forlag (1962).

- Andenæs, Johs, *Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk*, Universitetsforlaget (1990).
- Andenæs, Johs, *Straffen som problem*, 2. reviderte opplag, Exil Forlag (1996). (Andenæs 1996a).
- Andenæs, Johs, *Alminnelig strafferett*, 4.utg., Universitetsforlaget, (1997).
- Andenæs, Johs, Georg F, Rieber-Mohn og Knut E. Sæther, *Alminnelig strafferett*, 6. utg. Universitetsforlaget (2016).
- Berg, Trude. M, *Rettighetstap*, Cappelen Akademisk Forlag (1999).
- Eskeland, Ståle, *Strafferett*, 5. utg., Cappelen Damm (2017).
- Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Fagbokforlaget (2016).
- Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2. utg., Fagbokforlaget (2019).
- Hauge, Ragnar, *Straffens begrunnelser*, Univsitetsforlaget (1996).
- Jacobsen, Jørn R.T., *Menneskevern eller menneskeverd?*, Fagbokforlaget (2004). (Jacobsen 2004a).
- Matningsdal, Magnus, *Straffeloven: Alminnelige bestemmelser: Kommentarutgave*, Universitetsforlaget (2015).
- Matningsdal, Magnus, *Norsk spesiell strafferett*, 2. utg., Fagbokforlaget (2017).
- Mæland, Henry John, *Norsk alminnelig strafferett*, Bergen (2012).
- Wegner, Rolf B, *Strafferett alminnelig del*, 2. utg, Forlaget Vett & Viten (2015).

Artiklar:

Andenæs, Johs, «Lov og praksis om uaktsomt drap- særlig i trafikkulukker», *Lov og rett* 1996, s. 294-304. (Andenæs 1996b)

Coward, Kirist, «Tanker om straffutmåling – etter 16 år i høyesterett» *Jussens venner*, (01-02) 2015 Vol. 50, s. 81-88.

Hennum, Ragnhild, «Dømmer domstolene likt i like saker?» *Tidsskrift for strafferetten*, 01/2003 Vol. 3, s. 7-24.

Halvorsen jr., Bernhard, «Samfunnsstraff – noen erfaringer så langt, og veien videre», *Lov og rett*, 03/2003 vol. 42 s. 170-173.

Holmboe, Morten, «Straffutmålingsfracfall og påtaleunnløtelse for uaktsom forvoldelse av nærståendes død» *Tidsskrift for strafferett*, 2011 s. 401-418.

Jacobsen, Jørn R.T, «Diskusjonen om allmennprevensjonen si faktiske verknad», *Tidsskrift for strafferett*, 04/2004 vol. 4 s. 394-438. (Jakobsen 2004b).

Kinander, Morten, «Straffens begrep og begrunnelse i norsk rett – ein kritikk», *Jussens venner*, 03/2013 vol. 48, s. 155-192.

Lånke, Tor Kristian, «Straffutmålingsfracfall, straffeloven 2005 § 61», *Tidsskrift for strafferett*, 02/2008 Vol. 8 s. 161-178.

Nymo, Kirsti, «Hvorfor straffer vi – egentlig?», *Tidsskrift for strafferetten*, 03/2015 vol. 15, s. 288-315.

Personleg korrespondanse

Mail til Postmottak HPM Riksadvokaten den 06.11.2019.

7 Vedlegg

